

de Tona.

Pron. mūntā oït a Vic, i en masos intermedis, anant cap a Alboquers (1927, LL. 29, 198), més tard a St. Cugat de Gavadons, a Collsuspina etc., i en l'enq. de 1935 a Muntanyola (x, 147-158).

MENCIONS ANT. 924: «in comitatu Ausona, in term. de villa de *Mōntari*» (*Arx. Cat. de Bna. Diversorum* C, 2-1-5-9);¹ 938: «in com. Ausona, in te. de villa de *Montari*» (ib. 2-1-6-9); 948: villa de *Montari* (Ripoll i Vilamajor, *monogr.* IX, 11); 948: «in castrum *Tonda* --- villa *Gerile* --- villa de *Montari* --- in *Gavadones* ---» (Junyent, *Dipl. Cat. Vic.* orig., § 246, p. 208); 948: «in com. Ausona in ape. de villa q. vocant *Montari*» (*Arx. Cat. Bna.* 2-1-14-a); 948: in c. Ausona, in ap. de v. de *Montari* ad ipso collello» (ibid. 2-1-15 17).

1001: «in c. Aus. in te. de v. *Montari*» (ib. 2-2-2-b); 1035: «ipso alodes q. habeo in *Osona* --- *Mountar*» (seguit d'altres NLL d'Osona i algun de l'Urgellet) (p.p. Baraut, en *Urgellia* IV, 176.25 (que ho volia corregir en *Montar* o *Montau*² (potser pensava en *Montan* però potser ve d'una esmena del copista, que posés una *u* damunt la *o* de *Montar*, a causa de la *u* del modern *Münter*);³

Anàlogament SS. XII ss. Indatat temps de R. Bg. 25 III): «in solarío de *Montar* ---» dependent de la Seu de Vic (*Dicc. Balari*, s. v. *furment*); 1143: test. «in fevo de P. Bertran de *Montar*» (*Cart. de L'Estany*, *Arx. C. Vic.* § 24, 24c); 1144: «in parr. Sti. Stephani de *Müntar*» (*A. C. Vic.* col. 6, doc. 349). En les llistes de parròquies vigatanes del S. XII, figura «Ursalo (i. e. *Mallia*) cum suo membro *Munter*» «id. id. *Montar*» en els docs. I i II (de la llista Pladevall, p. 72); 1250: «---castrum de *Münter*» (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* II, 428); 1331, 1332, 1333, 1339: «Sti. Stephani de *Munter*» (en les llistes p. p. Junyent, *Misc. Griera* I, 374, 381, 395, 387); 1359: «Castell de *Monter*» (*CoDoACA*, XII, 152); «*Munter*» (ib., p. 83).

S'hi fundà una baronia, respectada pel Baró de Maldà c. 1790 que anomena reverent la «senyora comtessa de *Munier* --- de *Muntar*» (*Col·legi de la Bona Vida*, i *Calaix de S.* 1802 (VI, 16).

En alguns docs. apareix una forma corrompuda, *Montembro*, -*embri*, que s'originà per diplografia de la *m* en la repetida frase «Ursalo cum suo membro *Montembro* (*Munter*, *Montar*)» que figura en les ciutats llistes de parròquies del S. XII (p.p. Pladevall, supra). Després, barreiant-ho amb la variant etimològica *Montari*: 960: «in comitatu Ausona in ape. de villa de *Montabri*» *Arx. C. Bna.* 2-1-21-a; 965: «in com. Ausona in villa *Montabri* --- domum Sti. Stephani» (ib. 2-1-1-19a); 978: «in co. Osona, in te. de villa *Montabri*» (*Dipl. Cat. Vic.* § 447, p. 2375).

ETIM. És un celtisme molt notable. Cèlt. ant. 55 MONTARO- o MONTARI 'masada d'una família sota la

potestat del pater família'. Thurneysen documenta en irl. ant., *montar*, irl. mj. *muntar*, irl. mod. *Münter*, amb l'explicació 'grup de gent que viu en família': «house-hold», «Hausstand», «gemeinsame Bewohner», «gehörige Leute jemandes»; o sigui la muller i fills legítims d'algú (*Handbuch des Altirischen* II, 86, i 1, 51). Confirmat per Pedersen (*Vergleichende Grammatik d. Kelt. Sprachen* I, 153, II, 20, 69, 668), Pokorny (*IEW* 740.6f) i Vendryes, *Dictionnaire Etym. de l'irlandais moyen*, 76.

És un mot d'herència indoeuropea, derivat de l'arrel MAN- 'puixança',³ d'on provenen també el ll. *manus* 'poder' a. al. ant. *munt*, escand. ant. *mund* 'tutela', 'puixança del paterfamília': *Rev. Celtique* XXV, 2; *Ethudes Celtiques* VII, 308aa.

En hispano-cèltic devia pendre probablement l'accepció 'masada d'una família'; mot transmès a la gent d'AUSO, amb altres celtismes toponímics, que formen un nucli tot cert: *Tona* (TONDA), *Torelló* (TARUELLIONO-), *Voltregà* (VER-TREGAN-), Sta. Eugènia de *Berga* (UO-BERGA), *Merlès* (MERGLISIO-), *El Brull* (BROGILO-), i alguns altres (*cap a *Torelló*) que ja hem explicat o explicarem (*Gubiach*, *Reixac*, *Tarerac* etc.).

Explica Vendryes, *l. c.*, que en irl. antic es troba també una variant *muinter*, cosa que el condueix a sospitar que hi hagué una forma MONTIARO en proto-cèltic, després, doncs, per «infecció» esdevinguda *Müntero*. Com a base del nom català, això tindria l'avantatge de donar compte més simplement de la *u* de la forma *Münter* (amb *u*) que ha acabat per predominar, i que ja es troba des de 1144, i potser 1001.⁴

Una variant MONTALO-, amb sufixació paral·lela, degué ser usual entre els gals de Turena, segons el compost MONTALO-MAGO- que deduí de la *Historia Francorum* de Gregori de Tours (S. VI): explicant les lluites civils que hi sorgiren: «Gravia tunc inter Toronicos cives bella civilia surrexerunt, dum natalis dominici solemnina, apud *Montalomagensem* vicum cum Austrigysilo [capitost de nom germànic: franc] reliquosque pagenses celebrarent» (*Historia Francorum* VII, 7, i IX, 19, p. 58), nom compost amb MAGO-, que hom interpreta 'camp' (cf. ROTÓ-MAGOS > *Rouen*, CONDATÓ---MAGOS > *Condom* etc.).

Ens intriga saber qui era el 'senyor' o *dominus* («nat. dominici») de qui se celebrava la nativitat; potser no era el Nadal de Crist, car sospito que *pagenses* està aquí per «pagan». Llavors potser podríem entendre que en aquest 'camp de la masada familiar' ('-*montalomesa*) celebraven la nativitat del paterfamília (o del fundador del clan dels *montalomagenses*); i que aquests es resistien al cristianisme, portat per aquest Austregysil i els seus francs. Recordem que foren els invasors francs els qui portaren el cristianisme als bascos idòlatres, en